

OD ZÁKLADKY PO VYSOKOU

PŘÍPRAVA DÍTĚTE NA ŠKOLU

Nástup dítěte do školy znamená důležitou změnu, vážný předěl jak v životě dítěte, tak jeho rodičů. Dítě se tím, že získává novou sociální roli, stává školákem, musí najednou ukázněně pracovat, musí se plně soustředit na výuku, výklad učitele či plnění pracovních úkolů, a to i těch, které je nebudou příliš zajímat a se kterými bude mít problémy.

Text: Lucie Zormanová

Samo dovršení šestého roku věku a posouzení tělesného vývoje není ještě směrodatným ukazatelem toho, jak se dítě vyrovná s novými požadavky na něj kladenými, jak se adaptuje v novém prostředí, jak bude ve škole celkově prosperovat.

Školní zralost

Přechodem dítěte z mateřské školy do základního vzdělávání se zabýval již J. A. Komenský v Informatoriu školy mateřské, kde obecně určuje šestý rok života dítěte jako nejvhodnější. Ale rovněž upozorňuje na riziko předčasného zařazení dítěte do školy ve vztahu k jeho individuálním možnostem a předpokladům. Z těchto jeho myšlenek vychází definice školní zralosti jako připravenosti na školní práci týkající se psychosomatického stavu založeného na předcházejících etapách vývoje dítěte.

Proto je v dnešní době možné, aby velmi nadané děti nastupovaly do školy dříve, a to již v pěti letech, stejně jako je možné, aby děti, které v šesti letech nejsou ještě pro školu dostatečně připravené a zralé, mohly nastoupit v sedmi, či ve výjimečných případech žádajících si druhý odklad v osmi letech.

Pro školu připravené a zralé děti se většinou na vyučování, nové prostředí a svou novou, zodpovědnější společenskou roli těší. Daří se jim úspěšně zvládat nové úkoly, a získávají

tak sebedůvěru a motivaci k další práci. Tyto děti jsou připravené na školní docházku. Zatímco dítě, které vstoupí do prostředí školy jako školsky nezralé, se velice těžce vyrovnává s novými požadavky a někdy není schopno se těmto požadavkům úplně přizpůsobit. Tento neúspěch zeslabuje jeho motivaci podávat dobrý školní výkon, dosáhnout dobrého školního prospěchu a obstát v konkurenci ostatních žáků, a přenáší se i do dalších školních let, kdy dítě přijímá nálepku špatného žáka, lajdáka či outsidera. Proto tedy velice záleží na tom, aby děti vstupovaly do školy školsky zralé.

Školní zralost dítěte a jeho úspěšnost či neúspěšnost ve škole jsou ovlivněny mnoha faktory, a to nejen faktory biologickými (zejména genetickými), ale také vlivy prostředí a výchovy hrají velkou roli při úspěších a neúspěších dětí ve škole.

Školní způsobilost

Místo pojmu školní zralost se v poslední době častěji používají pojmy školní způsobilost a školní připravenost.

Školní způsobilost rozumíme dosažení takové úrovně tělesného a duševního rozvoje, který umožňuje dítěti bez obtíží se účastnit společného vyučování ve třídě. Školně způsobilé děti mají již zralé všechny základní duševní funkce, jsou schopné přiměřeného soustředění pozornosti, mají relativně racionální přístup ke skutečnosti, nejsou afektivně labilní, nemají vážné poruchy ve výslovnosti, mají dostatečnou slovní zásobu a jsou v péči o sebe přiměřeně samostatné.

Školní připravenost

Pojem školní připravenost v sobě obsahuje jak dostatečnou zralost dítěte po stránce biologické, tedy školní zralost, tak i dostatečnou připravenost dítěte na školu plynoucí z jeho rodinného prostředí, tedy určitou socializační úroveň dítěte a pozitivní motivaci dítěte k učení a vzdělávání vůbec.

Školní zralost dítěte a vliv rodiny na její dosažení

Školní zralost je charakterizována takovou úrovní organismu dítěte, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy.

Toto pedagogicko-psychologické pojetí školní zralosti vychází z teorie vývojové psychologie o dozrávání centrální nervové soustavy v souvislosti s věkem dítěte. S dozráváním

centrální nervové soustavy se pochopitelně pojí mentální schopnosti dítěte, vnímání, pozornost, řečové a komunikativní dovednosti. Na základě těchto teorií byly následně zkonstruovány diagnostické testy sloužící k měření úrovně školní zralosti dítěte. (Např. Jiráskův orientační test školní zralosti, který je ještě po více než třiceti letech optimální metodou pro vytipování známek školní nezralosti u dětí. Jeho předností je přiměřenost kladených požadavků při testování předškolních dětí a správnost kritérií, užitých pro hodnocení a klasifikaci výkonů. Úkolem s největší výpovědí o dítěti je kresba mužské postavy. Nejtěžším úkolem pro děti je bezesporu zobrazení psacího písma, nejméně obtížným úkolem pak obkreslení skupiny bodů.)

Školní nezralost

Školní nezralost má následující příčiny: opožděný vývoj, sníženou inteligenci, neurotický vývoj povahy či neurotické rysy osobnosti dítěte, nerovnoměrný vývoj potřebných schopností a funkcí, nedostatky ve výchovném prostředí a v působení na dítě. Jistý druh vývojového opoždění může být dán i tzv. sociální zanedbaností dítěte, tj. tzv. sociokulturním handicapem dítěte, který je zapříčiněn nedostatkem komunikační kulturní (i jazykové) zkušenosti nebo její odlišností.

Školní připravenost a děti ze sociokulturně znevýhodněných rodin

V každodenní školní praxi vznikají problémy z toho, že školní připravenost některých dětí není dostačující, a to především vlivem sociokulturního prostředí jejich rodin. Jde o děti ze sociálně slabších rodin, ze sociálně znevýhodněného prostředí. Školní nezralost u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí se zvyšuje, pokud nenavštěvovaly mateřskou školu. K vyrovnaní tohoto nedostatku slouží přípravné třídy.

Cílem přípravné třídy je připravit děti k bezproblémovému začlenění do procesu vzdělávání, a předejít tak jejich případným neúspěšným počátkům ve škole. Přípravná třída je obdobím, které děti připravuje na činnost v první třídě, na novou situaci, kdy budou muset umět udržet po určitou dobu pozornost, poslouchat autoritu učitele a zodpovědně plnit své úkoly. Dětem se zde však na rozdíl od běžných tříd základní školy ponechává dostatek času a prostoru, aby se mohly s touto novou situací seznámit a zadaptovat se v novém prostředí tolik podobném běžné základní škole, tj. přizpůsobit se a přivyknout všem změnám (nové roli, nové společnosti, novým požadavkům a časovému řádu).

Odklad školní docházky

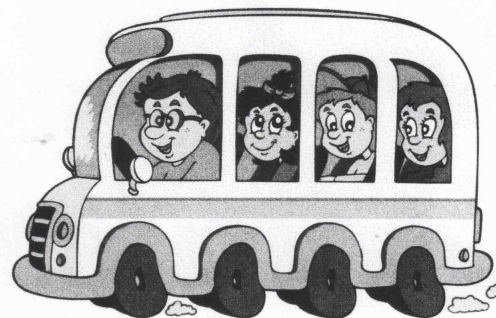
Přibližně jedné čtvrtině dětí, které se zúčastní zápisu do první třídy, je navržen odklad školní docházky.

Ředitel základní školy rozhodne a udělí odklad povinné školní docházky o jeden školní rok dítěti, které ještě i po dovršení šesti let není tělesně a hlavně duševně přiměřeně vyspělé, a požádal-li o to zákonný zástupce dítěte. Rodičům či jiným zákonným zástupcům dítěte je dále doporučeno vzdělávání dítěte v posledním ročníku mateřské školy či v přípravné třídě základní školy.

Odklad školní docházky může také rodiči doporučit dle své zkušenosti s dítětem učitelka mateřské školy. Ne vždy, jak říká ze své pedagogické praxe ředitelka MŠ Karviná-Ráj Karin Fodorová, rodiče považují názor učitelky MŠ za důležitý.

„Učitelka v předškolním vzdělávání je schopna zhodnotit, že dítě je již vybaveno výše uvedenými potřebnými schopnostmi a dovednostmi pro zvládnutí úspěšného vzdělávání ve škole, a rovněž tak dovede i posoudit, že někde něco vázne. Ve druhé zmíněné skutečnosti se ale často setkává ze

strany rodičů i s nedůvěrou. Někteří rodiče nechtějí přijmout její doporučení k posouzení školní zralosti dítěte pedagogicko-psychologickou poradnou, a v okamžiku se tato jejich nedůvěra projeví i ve vztahu k ní. Jestliže rodič na doporučení učitelky navštívit s dítětem pedagogicko-psychologickou poradnu nereaguje, zápis do školy v žádném případě nemůže odhalit zmíněné projevy. Je to přece učitelka, která má možnost sledovat dítě dlouhodobě, diagnostikuje jeho vývoj průběžně dle potřeb, po celou dobu docházky do předškolního vzdělávání. Současná společnost nedává v tomto směru mateřské škole dostatečnou důvěru.“

CO BY MĚLO DÍTĚ PŘED VSTUPEM DO 1. TŘÍDY ZŠ UMĚT?

Seznam vychází z otázek a úkolů dávaných dětem učitelem při zápisu do první třídy a dále z nároků, jež kladou na školou povinné děti učitelé již od počátku první třídy. Před vstupem do první třídy by mělo dítě znát své národnosti, tedy vědět, jak se jmenuje, kde bydlí, kolik je mu let a jak se jmenují rodiče, být schopno udržet pozornost a sedět v klidu (alespoň 20 minut).

Grafomotorika: správně pojmenovat barvy, správně držet tužku či pastelku a umět malovat vodovými barvami, umět správně držet nůžky a vystříhnout jimi určitý tvar, dokázat nakreslit jednoduché obrázky (mámu, tátu, domeček, sluníčko), napodobit tiskací písmena, spojit dva body.

Sebeobsluha a samostatnost: urovnat si na stole věci, správně uložit pomůcky do aktovky, uklidit hračky a pastelky tam, kam patří, připravit ubrousek na svačinu, samo si obout boty, zavázat tkaničky, rychle se obléci do tělocvičného úboru.

Hygienické návyky: dítě by mělo vědět, že je třeba umýt si před jídlem a po použití WC ruce.

Komunikativní schopnosti: dítě by mělo mít natolik rozvinutou slovní zásobu, aby bylo schopno souvisle vyprávět určitý příběh podle obrázku či zhlédnutou nebo právě poslechnutou pohádku.

Předpokladem školní docházky je také srozumitelná výslovnost, neboť nesprávná výslovnost či výraznější artikulační neobratnost mohou ovlivnit nácvik v oblasti čtení i psaní.

Slovní zásoba a významový kontext: dítě by mělo zvládnout pojmenovat věci běžné potřeby, zvířata, barvy, základní geometrické tvary, chápat základní pojmy týkající se času (části dne, včera, dnes, zítra, den, týden, měsíc, rok, roční období), orientovat se v prostoru (nahore, dole, vlevo, vpravo, daleko, blízko, pod, nad...).

Předmatické představy: posoudit množství, velikost.

Paměť: dítě by si mělo zapamatovat krátkou básničku, písničku.

Zraková percepce: vyhledá dvojici stejných obrázků, najde rozdíly, zvládne hrát pexeso.

Sluchová percepce: pojmenuje první hlásku ve slově, případně pozná poslední písmenko u jednodušších slov.